

Nr 17

Utlåtande i anledning av väckt motion om en allmän utredning rörande lokaliseringen av statliga ämbetsverk.

I en inom andra kammaren under nr 88 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hemställer herr *Svensson* i Ljungskile, att riksdagen i samband med behandlingen av punkt 56 i tionde huvudtiteln måtte uttala som sin mening, att en allmän utredning om lokaliseringen av statliga ämbetsverk bör komma till stånd utan dröjsmål samt att densamma på ett allsidigt sätt jämväl bör klarlägga de fördelar och olägenheter som skulle vara förbundna med ett centrum utanför stockholmsräjongen för en väsentlig del av statsförvaltningen.

Beträffande motiveringen för yrkandet hänvisas till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från *arbetsmarknadsstyrelsen* och *statens organisationsnämnd*.

Arbetsmarknadsstyrelsen har anfört följande

I yttrande över de vid 1953 års riksdag väckta likalydande motionerna I: 173 och II: 221 angående förläggning av centrala ämbetsverk till annan ort än Stockholm och den statliga rådgivningen rörande näringslivets lokalisering har arbetsmarknadsstyrelsen redogjort för de åtgärder, som i samband med lokaliseringsverksamheten vidtages för att motverka den snabba expansionen av näringslivet i Stor-Stockholm. I yttrandet meddelade styrelsen bl. a., att den vid överläggningar med företag i lokaliseringsfrågor, som berört Stockholm, klargjort det rådande arbetsmarknadsläget och ur arbetsmarknadssynpunkt avrått från lokalisering till stockholmsområdet. I de fall det gällt redan i staden befintliga företag, som sökt byggnadstillstånd för nybyggnad eller utbyggnad, har styrelsen gjort sig underrättad om förutsättningarna för en förflyttning av hela företaget eller förläggande av filialer till områden, där det förelegat bättre möjligheter än i Stockholm att tillgodose arbetskraftsbehovet.

Lokaliseringssynpunkten beaktas givetvis även vid byggnadstillståndsgivningen. I ärenden rörande industribyggnad sker sålunda nära samråd mellan lokaliserings- och byggnadstillståndsbyråerna. Härigenom möjliggöres dels att lokaliseringsverksamheten kan följas, dels att lokaliseringsfrågan blir klarlagd, innan byggnadsärendet avgöres. Är ärendet tveksamt ur lokaliseringssynpunkt, måste andra skäl av stor betydelse finnas, för att ärendet skall bifallas. I ett sådant läge inträffar icke sällan att företaget ånyo prövar lokaliseringsfrågan. När det gällt byggnadstillståndsärenden, som berört storstäderna och särskilt då Stockholm, har styrelsen intagit en restrikt-

tiv hållning. I vissa fall har emellertid företagsekonomiska förhållanden, såsom avsättningsområden för företagen o. d., varit av sådan betydelse, att ifrågavarande storstad uppenbart framstått som den lämpligaste lokaliseringsorten.

Stor-Stockholms snabba tillväxt har i den allmänna diskussionen ansetts ha ett intimt samband med utvecklingen inom statsförvaltningen. Av tillgänglig statistik framgår emellertid att ökningen av personalen inom den offentliga förvaltningen under efterkrigstiden varit tämligen ringa. Förändringarna inom den förvärvsarbetande befolkningen i Stor-Stockholm, sådana de framträder vid jämförelse mellan folkräkningarna år 1945 och 1950, framgår av följande sammanställning, där även uppgifter för hela riket medtagits.

*Ökning eller minskning av antalet förvärvsarbetande inom
Stor-Stockholm 1946—1950*

Näringsgren	Ökning el. minskning absoluta tal		Procentuell ökning el. minskning	
	Stor-Stockholm		Stor-Stockholm	Riket
Jordbruk med binäringar	- 1 574		- 15,1	- 13,8
Industri och hantverk	6 699		3,9	11,0
Metallindustri		6 094	9,9	16,6
Pappers- o. graf. ind.		234	1,4	11,3
Textil- o. sömnadsind.		- 1 422	- 7,2	12,6
Byggnadsverksamhet		1 001	2,9	12,8
Övrig industri		792	2,0	4,5
Samfärdsmedel	6 001		13,7	14,0
Handel	12 121		9,7	15,6
Offentliga tjänster m. m.	7 751		9,2	14,4
Hälsa- o. sjukvård m. m.		1 749	8,3	20,0
Undervisning m. m.		5 050	47,3	35,1
Övriga off. tjänster		952	1,8	4,0
Husligt arbete o. ospecificerad verksamhet	- 8 816		- 30,1	- 29,9
Samtliga näringar	22 182		4,8	3,9
D:o exkl. jordbruk m. binäringar		23 756	5,2	9,7

Hela ökningen av antalet förvärvsarbetande inom Stor-Stockholm utgjorde sålunda 22 200 personer. Icke mindre än 18 000 av dessa eller drygt 80 procent arbetade inom handel och samfärdsel. Ökningen av antalet förvärvsarbetande inom »övriga offentliga tjänster», där personalen inom den kommunala och statliga förvaltningen utgör den dominerande gruppen, begränsade sig däremot till icke fullt 1 000 personer eller 4 procent. I jämförelse med riket har den procentuella ökningen av antalet förvärvsarbetande i Stor-Stockholm varit mindre inom samtliga näringar med undantag av gruppen »undervisning m. m.». Som orsaker härtill har i en undersökning, publicerad i Statistisk månadsskrift för Stockholms stad (nr 7/1955), angivits dels att befolkningsunderlaget i de arbetsföra åldrarna vuxit jämförelsevis långsamt i Stor-Stockholm, dels att det relativa antalet yrkesutövare bland de arbetsföra i området minskat.

*De förvärvsarbetandes fördelning på stadsnäringsar år 1950 i
Stor-Stockholm och riket anges här nedan i procent*

	Stor-Sthlm	Riket
Industri och hantverk	39,1	53,7
Samfärdsel	10,5	10,5
Handel	29,9	21,1
Offentliga tjänster	20,1	14,6
D:o exkl. hälso- och sjukvård m. m. samt undervisning		
m. m.	11,2	10,1
Summa	100,0	100,0

Trots Stockholms egenskap av förvaltningscentrum har handeln i Stor-Stockholm avsevärt större betydelse för sysselsättningen än den statliga och kommunala förvaltningen. Den snabba utvecklingen inom handel och samfärdsel, som tillsammans sysselsätter fler personer än industri och hantverk, har uppenbarligen varit den främsta anledningen till Stor-Stockholms snabba tillväxt under åren 1946—1950. Då utvecklingen efter år 1950 har kännetecknats av fortsatt kraftig höjning av levnadsstandarden, har expansionen inom handel och samfärdsel och därmed också storstädernas tillväxt ytterligare befordrats.

Metallindustrin svarar för icke mindre än drygt 90 procent av den sysselsättningsökning, som i Stor-Stockholm skett inom industri och hantverk under perioden 1946—1950. Inom de mera betydelsefulla industrigrenarna i övrigt har expansionen varit ringa. En minskning av antalet förvärvsarbetande har skett inom träindustrin, läder-, hår- och gummivaruindustrin samt textilindustrin. Till denna minskning har utflyttning av industriell verksamhet från Stor-Stockholm bidragit. Även inom metallindustrin har skett en viss utflyttning av verksamheten. Att en icke obetydlig ökning av antalet förvärvsarbetande ändå ägt rum inom denna industri, får anses sammanhånga med att såväl den mekaniska verkstadsindustrin som den elektrotekniska industrien utbyggs. Till den ökade sysselsättningen torde också de goda konjunkturerna för reparationsverkstäder och andra liknande serviceföretag ha bidragit.

För att belysa utvecklingen inom statsförvaltningen har i nedanstående tabell uppgifter lämnats om hela antalet tjänstemän inom den allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet åren 1952 och 1955. På grund av förändrade redovisningsgrunder saknas jämförliga uppgifter om antalet anställda i statlig tjänst under tidigare år.

Samtliga tjänstemän inom allmän civilförvaltning och försvarsväsende

1 okt. 1952			1 okt. 1955		
Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a
69 411	33 615	103 026	69 401	35 862	105 263

Uppgifterna för år 1952 har hämtats ur riksräkenskapsverkets årsbok 1953, medan uppgifterna för år 1955 hämtats ur Statistisk tidskrift nr 7/1956. Genom statistiska centralbyråns övertagande av personalstatistiken inom statsförvaltningen kan smärre avvikelser ha uppstått i förhållande till riksräkenskapsverkets statistik som följd av nya insamlingsmetoder. Avvikelserna uppgives emellertid vara av så underordnad betydelse, att de icke

nämnavrt kan anses påverka jämförbarheten. Av tablån framgår att antalet manliga tjänstemän icke nämnavrt förändrats, medan den kvinnliga personalen ökat med drygt 2 000. Då denna ökning fördelar sig på hela riket, får dess följder för utvecklingen i storstäderna anses ha varit ringa.

Långtidsutredningen har bland olika alternativ syftande till att dämpa expansionen i huvudstaden med förorter nämnt decentralisering av statsförvaltningen genom utflyttning av vissa delar av den centrala civila och militära verksamheten till orter utanför Stor-Stockholm. Innebörden och konsekvensen av sådana åtgärder bör emellertid, anser utredningen, klarläggas genom ingående undersökningar. Behovet av sådana undersökningar har tidigare framhållits av arbetsmarknadsstyrelsen. Sålunda föreslog styrelsen i samband med utlåtande över de likalydande motionerna I: 121 och II: 212 vid 1956 års riksdag, att frågan om ämbetsverkens lokalisering skulle prövas i ett större sammanhang. Denna prövning, ansåg styrelsen, borde företagas ur såväl allmän lokaliseringssynpunkt som med hänsyn till önskvärdheten av en rationell förvaltning och administration. Bankoutskottet förklarade sig emellertid i sitt utlåtande (nr 25) vara tveksamt om lämpligheten av att tillkalla en särskild allmän utredning och väntade i stället att Kungl. Maj:t fortsättningsvis i förekommande fall skulle uppmärksamma frågan om ämbetsverkens och de statliga institutionernas förläggning och vidtagna erforderliga åtgärder. I yttrande den 5 november 1956 över en framställning från byggnadsstyrelsen om lokalförhållandena för den civila statliga förvaltningen i Stockholm föreslog arbetsmarknadsstyrelsen ånyo, att de grundläggande frågorna om ämbetsverkens lokalisering skulle klarläggas. Sedermera har i statsverkspropositionen till 1957 års riksdag i anknnytning till frågan om förläggningssort för sjöfartsstyrelsen uttalats, att såväl statliga som enskilda institutioners förläggande till andra orter än Stockholm bör eftersträvas, men att frågan om det nämnda ämbetsverkets förläggning är av generell natur, varför ärendet bör upptagas i samband med en allmän utredning om lokaliseringen av statliga ämbetsverk. Under hänvisning till detta uttalande i statsverkspropositionen och till vad styrelsen tidigare anfört i frågan tillstyrker styrelsen den i motion II: 88 gjorda hemställan, att utredningen om lokaliseringen av statliga ämbetsverk snarast måtte komma till stånd.

Statens organisationsnämnd framhåller, att man enligt nämndens mening vid en allmän utredning om lokalisering av statliga ämbetsverk även — i enlighet med motionens hemställan — bör penetrera alternativ, innefattande ett centrum utanför stockholmsräjongen för väsentliga delar av statsförvaltningen. Möjligen bör också alternativ, innefattande ett fåtal dylika centra, utredas. Om utredningen skulle visa, att lokalisering av ämbetsverk enligt något av dessa alternativ skulle vara gynnsam, återstår det säkerligen svårbemästrade problemet, hur denna lösning skall förverkligas. I utredningsdirektiven torde därför böra ingå att i sådant fall dels bedöma realiserbarheten i förhållande till andra alternativ, dels att ange ett tämligen detaljerat förslag till skapande av ett nytt förvaltningscentrum, innefattande bland annat tidsprogram, finansieringsplan (inkluderande även bostadsbyggande m. m.) samt plan för utnyttjande av friställda lokaler i Stockholm.

Utskottet. Genom beslut den 5 april 1957 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för finansdepartementet att tillkalla utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning rörande lokaliseringen till orter utanför stockholmsområdet av statliga ämbetsverk och annan statlig verksamhet. Vid utredningsarbetet bör enligt de lämnade direktiven bl. a. uppmärksammas frågan om en viss koncentration av flera ämbetsverk till en viss ort utanför Stor-Stockholm — med andra ord frågan om tillskapandet av ett andra förvaltningscentrum.

Då direktiven för den av Kungl. Maj:t beslutade utredningen innebär att motionens syfte kan bliva tillgodosett, synes någon åtgärd härutöver icke påkallad från riksdagen för att främja dess syfte.

Utskottet hemställer därför,

att motionen II: 88 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 april 1957

På bankoutskottets vägnar:

FRITIOF BOO

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Boo, Mogård, Werner, Strandler, Ståhle och Danmans; samt

från a n d r a kammaren: herrar Sköldin, Larsson i Julita, Nordqvist, Persson i Appuna, Carlsson i Tibro, Adamsson, Löfgren och Onsjö.